

## 5. DISAIN

**Ettevõtete arv:** 334 ettevõtet (2007. a)  
**Töötajate arv:** 361 inimest (2007. a)  
**Müügitulu:** 226 mln kr (2007. a)

## SISUKORD

SISSEJUHATUS .....	3
LÜHIKOKKUVÕTE .....	4
5.1. PAKKUMINE .....	5
5.1.1. Ettevõtete ja töötajate arv .....	5
5.1.2. Turu maht ja väliskaubandus .....	5
5.1.4. Tootedisain .....	6
5.2. NÕUDLUS .....	9
5.2.1. Siseturu tarbimismaht .....	9
5.2.2. Avaliku sektori huvid .....	10
5.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA .....	11
5.3.1. Finantseerimine .....	11
5.3.2. Organiseeritus .....	11
5.3.3. Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega .....	12
5.4. HARIDUS .....	13
5.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED .....	14
5.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS .....	15
5.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD .....	16
Lisa 5.1. Disaini valdkonna tegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi .....	17
Lisa 5.2. Küsitletud töötleva tööstuse ettevõtete nimistu .....	18

## SISSEJUHATUS

Disaini valdkonna uuring annab ülevaate Eesti disaini hetkeseisust ja viimase aja majandustrendidest koos prognoosiga. Töö keskendub disaini majanduslike aspektide kaardistamisele, samas kajastatakse ka disainialase hariduse pakkumist, antakse ülevaade disaini valdkonna erialaliitudest ning valdkonna tugevustest, nõrkustest, takistustest ja arenguvõimalustest.

Disaini valdkonda puudutav statistika Statistikaametis (SA) ja Äriregistris on puudulik ning kohati eksitav. Valdkonna analüüsi ja arengusuundade prognoosimist võimaldasid töö raames läbiviidud ekspertintervjuud sektoris töötavate inimestega. Disaini sektori kaardistamisel on vaatluse all disainiteenust pakuvad äriühingud, kes on Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) alusel liigitatud 74101 koodi alla (vt lisa 5.1), välja arvatud sisearhitektuuribürood. Disainerite teenust kasutatakse kõigis majandusharudes, antud töös on lisaks EMTAK koodile 74101 eraldi uuritud veel tootedisainiga seonduvat, kuna töötlev tööstus on üheks tähtsaimaks disainiteenuse tarbijaks.

Disaini valdkonna all ei analüüsita näiteks reklaamidisaini, sisearhitektuuri, tarbekunstnike (disainerite) tegevust. Loetletud loomemajanduse alavaldkonnad on küll disain (näiteks Eesti Disainerite Liitu kuuluvad ka eelpool nimetatud alavaldkondade esindajad), kuid antud loomemajanduse kaardistuses on need liigitatud vastavalt kas reklaami, arhitektuuri või kunsti valdkonna alla.

## LÜHIKOKKUVÕTE

Äriregistri andmetel tegeles disaini valdkonnas 2007. aastal 334 ettevõtet ning hõivatud oli 361 töötajat. Valdkonna töötajate üldarv on lepinguliste töötajate võrra suurem, kuid viimaste kohta puudub statistika ning seda ei osanud hinnata ka valdkonnas töötavad eksperdid. Disainiteenust pakkuvate äriühingute müügitulu ulatus 2007. aastal Äriregistri andmetel 223,2 mln kroonini ning FIE-de müügitulu Maksu- ja Tolliameti andmetel 2,4 mln kroonini. Väliskaubandus toimub eksperthinnanguil peamiselt graafilise disaini ja veebidisaini näol.

Kaardistamise käigus on lisaks disainiteenust pakkuvatele ettevõtetele uuritud ka olukorda tootedisaini osas. Kuna disainil on tähtis osa uute toodete väljatöötamisel, siis ettevõtlussektori kulutused teadus- ja arendustegevusele kajastavad ka kulusid tootedisainile. Eesti kulutused sellele valdkonnale olid 2007. aastal jätkuvalt madalad, kuid olulord oli parem kui eelmise loomemajanduse kaardistuse ajal 2003. aastal. Statistikaameti andmetel olid 2007. aastal töötleva tööstuse kulutused teadus- ja arendustegevusele 431 mln krooni. Kaardistamine näitas, et tootedisaini nõudlus on suures osas välja kujunemata ning terviklike disainilahenduste kasutamine on vähe levinud. Samas on tootedisaini potentsiaalne turg suur, kuna hõlmab tervet töötlevat tööstust. Tootedisaini kohta võib tinglikult öelda, et seda eksporditakse läbi töötleva tööstuse ekspordi.

Disaini valdkonna tugevusteks on arenev disainikoolkond, eesti disaini suhteliselt hea maine, hästi töötav rahvusvaheline võrgustik ning ka tootmise kogemus. Põhiliseks valdkonna nõrkuseks on asjaolu, et disainerid ei taha ja ei oska oma teenust ja tooteid müüa, nõrkusteks võib pidada ka seda, et disainiteenuse pakkujate vahel puudub märkimisväärne sidustus, osal ettevõtetel puudub arusaam disaini strateegilisest rollist edu saavutamisel.

Eesti disaini lähiaastate arengu saab kokkuvõtvalt esitada kahe järgmise suunana:

- eesti disaini ellujäämise tingimuseks on ekspordi areng, mis omakorda toetab kohalikku turgu;
- organisatsioonide loomine, kes ostaksid autoridisainile spetsialiseerunud disaineritelt toote kasutamissoiguse ja tegeleksid tootmise, kvaliteedi kontrolli, müügi ja turundusega.

## 5.1. PAKKUMINE

### 5.1.1. Ettevõtete ja töötajate arv

Disainerite tegevusvaldkonda kirjeldab Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) kood 74101 (vt lisa 5.1). Siinkohal peab märkima, et disaini valdkonnast on antud uuringust välja jäetud sisearhitektide bürood, nende tegevus kajastub arhitektuuri valdkonna all. Seetõttu ei vasta disaini valdkonna kirjeldus täiel määral EMTAK-i koodile. Samas antud kood on ainus alus tegevusala andmekogumikule, mis kajastab disaini valdkonda. Eelnevast tulenevalt on analüüsimisel kasutatud antud koodi korrigeeritud andmeid.

Äreregistri andmetel tegeles 2007. aastal disaini valdkonnas 371 ettevõtet, kuid osa nendest olid sisearhitektuuriga tegelevad firmad, kes on kaardistamisel liigitatud arhitektuuri alla, teiseks oli osa disainifirmasid EMTAK koodi 74101 alt puudu ning kolmandaks ei olnud mõnede antud koodi alla liigitatud firmade tegelikuks tegevusalaks disainiteenuse pakkumine. Korrigeeritud andmetel tegeles disaini valdkonnas kokku 334 ettevõtet (nii ainult disainilahendusi pakkuvad firmad kui selle kõrval ka laiema tegevusalaga firmad). Disainifirmad on väikeettevõtted.

Korrigeeritud Äreregistri andmetel töötas 2007. aastal disaini valdkonnas 350 inimest. Lisaks neile tegeles 2007. aastal antud alal ka 11 FIE-t, seega kokku oli sektoris 361 töötajat. Tegelikult on valdkonna töötajate üldarv lepinguliste töötajate võrra suurem, kuid viimaste kohta puudub riiklik statistika ning seda ei osanud hinnata ka eksperdid.

### 5.1.2. Turu maht ja väliskaubandus

Äreregistri andmetel ulatus disaini valdkonnas (EMTAK kood 74101) tegelevate ettevõtete müügitulu 2007. aastal 223 mln kroonini, seda oli 66% rohkem kui eelmise kaardistuse ajal (2003. aastal 134 mln krooni). Müügitulu disaini sektoris koosneb ekspertide sõnul nii oma teenuse müügist ettevõtetele, kes tellivad erinevaid disainilahendusi või nõustamist kui ka eraisikutele osutatud teenuste müügist, mis on viimastel aastatel kiiresti kasvanud. Antud valdkonna tuluallikaks on ka toodete disain, eriti mööbli ja sisekujunduselementide (nt valgustid) osas. FIE-de müügitulu moodustas 2007. aastal Maksu- ja Tolliameti andmetel 2,4 mln krooni.

Müügitulu alusel moodustasid TOP 10 ettevõtted 2007. aastal rohkem kui viiendiku valdkonna kogukäibest (vt tabel 5.1), mis absoluutsummas ulatus 47 mln kroonini. Vastava EMTAK koodi alla kuuluvad nii konkreetset disainilahendusi pakkuvad ettevõtted kui laiema tegevusvaldkonnaga firmad.

Tabel 5.1. Disainiteenust pakkuvate ettevõtete TOP 10 müügitulu järgi 2007. aastal  
(EMTAK 74101)

Ettevõtte nimi	Müügitulu, tuh kr	Töötajate arv	Asukoht
Firmakink OÜ	10 009	4	Tallinn
Disainikorp OÜ	7 545	5	Tallinn
DF.OÜ	4 365	6	Tallinn
Lunester OÜ	4 216	5	Tallinn
Hansanova OÜ	3 793	11	Tallinn
DUOGRAAF OÜ	3 658	5	Tallinn
Identity OÜ	3 484	5	Tallinn
Sisask Design Studio OÜ	3 484	5	Tallinn
ADshop OÜ	3 367	4	Tallinn
INOX DM OÜ	3 147	2	Tallinn
<b>Kokku TOP 10</b>	<b>47 068</b>	<b>52</b>	
<b>Kokku kogu sektor</b>	<b>223 175</b>	<b>350</b>	
TOP 10 osakaal, %	21,1	14,9	

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Tuginedes ettevõtete küsitlusele ja Äriregistri andmetele saab järeldada, et valdav osa disainibüroodest on koondunud Tallinna. Vähesel määral on disaini ja kujunduse büroosid ka teistes Eesti suuremates linnades (Tartu, Pärnu).

Riiklik statistika Eesti disaini ekspordi kohta puudub. Täpsemaid mahtusid ei osanud välja tuua ka ekspordid. Samas nende hinnangul teevad Eesti disainerid palju tööd välisurule ja eelkõige graafilise disaini ja veebidisaini osas.

Ekspordid töid välja, et Eesti turul saab rääkida graafilise disaini impordist, st suuremad korporatiivse või visuaalse identiteedi tellimused esitatakse välisettevõtetele, seda nii Eesti suurettevõtete kui avaliku sektori poolt.

#### 5.1.4. Tootedisain

Antud töös on lisaks disainiteenust pakkuvatele ettevõtetele eraldi uuritud veel tootedisainiga seonduvat, kuna töötlev tööstus on üheks tähtsaimaks disainiteenuse tarbijaks.

Põhiliseks tootedisaini tarbijaks on töötlev tööstus, kus 2007. aastal tegutses 5876 ettevõtet. Kuna riiklikus statistikas puuduvad andmed töötlevas tööstuses hõivatud disainerite arvu kohta, oli antud töö üheks ülesandeks uurida, kuivõrd on tootedisainerid leidnud rakendust

tööstusettevõtetes. Selleks viidi läbi küsitlus<sup>1</sup> 50 töötleva tööstuse ettevõtte inimestega, kes on seotud nii disainiga kui ka tootearendusega. Suuremad ettevõtted on loonud tootearendusega tegelevad osakonnad või grupid, kuid disainereid on rakendanud suhteliselt vähe ettevõtteid. Väiksemates firmades tegeleb tootearendusega 1-3 inimest, mõnedel on nende hulgas ka disainerid. Küsitletud ettevõtetes töötas 62 disainerit (sh ka disainer-konstruktorid). Valdav osa suurematest ja keskmistest tootjatest kasutab oma toodangu disainimisel reklaami- ja/või disainibüroode teenuseid, kuid eraldi büroode arvu, kes pakuvad ainult tootedisaini teenust, pole võimalik välja tuua. Eriti laialt kasutatakse nende büroode teenust pakendi ja etikettide väljatöötamisel. Samas toiduainete ja jookide tööstuses on olemas firmad, kelle personali hulgas on just pakendi ja etikettide väljatöötamiseks palgatud disainerid.

Ekspertide hinnangul on disainerid valdavalt hõivatud rõiva- ja mööblitööstuses ning suurem osa rõivatööstuse disainereid töötab suurtes ettevõtetes, mööblitööstuse firmad on väiksemad. Küsitlustulemuste alusel on tabelis 5.2 esitatud disainerite arvu järgi TOP 10 töötleva tööstuse ettevõtet. Küsitletud firmade koguloetelu on toodud lisas 5.2.

Tabel 5.2. Küsitletud töötleva tööstuse ettevõtete TOP 10 disainerite arvu järgi 2007. aastal

Ettevõtte nimi	Disainerite arv	Müügitulu, mln kr
Baltika AS/ Baltika Grupp	24	640,6
AS Linette	4	85,9
Klementi AS	4	56,7
Marat AS	3	201,3
Bastion AS	3	43,3
T&T Mang AS	3	11,6
OÜ Halju Kullassepad	3	1,4
Sangar AS	2	75,8
Aquator OÜ	2	30,1
ARS Metalltöö OÜ	2	2,4

Tootedisaini turu mahu kohta, mis käsitleks disainerite poolt loodud lisandväärtust toodangu mahus, puudub statistika nii Eestis kui rahvusvaheliselt. Kuna disain on väga tähtis lüli uute toodete väljatöötamisel, siis ettevõtlussektori kuludes teadus- ja arendustegevusele kajastuvad ka kulud tootedisainile. Eesti kulutused sellele valdkonnale on endiselt madalad, samas oli olukord 2007. aastal oluliselt parem kui eelmise loomemajanduse kaardistamise ajal (2003. aastal).

Statistikaameti andmetel olid 2007. aastal töötleva tööstuse kulutused teadus- ja arendustegevusele 431 mln krooni ning seda on peaaegu kolm korda rohkem kui 2003. aastal. Nendes kulutustes kajastuvad ka disainerite tegevusele mõeldud rahalised vahendid, sest

<sup>1</sup> Telefoniküsitlus viidi läbi 15. veebruar – 05. märts 2009. aastal. Valim koosnes 50 töötleva tööstuse ettevõttest, valim on toodud lisas 5.2. Küsitleti eri tööstusharude ettevõtteid, valimis oli suurem osakaal rõiva- ja tekstiilitööstusel, kuna antud harudes on tootedisainerid rohkem esindatud.

tavapäraselt kuuluvad disainerid suuremas osas ettevõtetes arendusosakondade koosseisu või nendega tihedalt seotud üksustesse. Oluliselt kasvas selles valdkonnas hõivatud töötajate arv (2007. aastal 899 töötajat, 2003. aastal 503 töötajat). Siiski eeltoodud andmed näitavad, et kulutused ettevõtluse arendusele tervikuna on suhteliselt madalad, mis ei luba rääkida ka ettevõtete märkimisväärtetest kulutustest disainile.

Tinglikult võib öelda, et tootedisaini müük välisturule toimub tööstustoodangu ekspordi kaudu. Tööstusharudeks, kus kasutatakse disainerite teenust rohkem, on rõivatööstus ja mööblitööstus, nendes harudes ulatus 2007. aastal ekspordi osakaal toodangus vastavalt 51%-ni ja 52%-ni. Statistikaameti väliskaubanduse andmetel olid 2007. aastal Eesti töötleva tööstuse toodangu tähtsamateks eksporditurgudeks Soome, Rootsi, ja Läti ning mõnevõrra vähem müüdi Leetu ja Saksamaale.

Ettevõtete küsitlus näitas, et enamus rõiva- ja mööblitootjaid kasutab kohalike disainerite teenust, kuid teiste harude ettevõtted, kes kuuluvad rahvusvahelistesse kontsernidesse, kasutavad oma toodangu väljatöötamisel teiste riikide disainerite kavandeid. Küsitletud 50-st ettevõttest viiel olid tootmisprotsessis hõivatud välisdisainerid.



## 5.2. NÕUDLUS

### 5.2.1. Siseturu tarbimismaht

Ettevõtjate hinnangul on nõudlus disainiteenuse järele pidevalt kasvanud. Intervjuud disainibüroodega näitavad, et suur nõudlus on nende poolt pakutava graafilise disaini teenusele ja seda eriti firmastiili ja visuaalse identiteedi loomisel. Eesti Disainerite Liidu andmetel areneb taas autoriplakat ning graafilised disainerid otsivad eesti tüpograafia identiteeti.

Ettevõtete küsitlus näitas, et tootedisaini tarbijateks on enam-vähem samad tööstusharud mis 2004.–2005. aastal. Kõige suurem nõudlus disaini järele on rõivatööstuses, tootedisaini kasutab enim ka mööblitööstus. Disaini valdkonna seisukohalt on konkurentsivõimeline ka vannitootmine, kus tegutseb kaks suuremat tootjat – AS Balteco ja AS Aquator. Teistes tööstusharudes kasutatakse disainerite teenust põhiliselt pakendi ja etikettide kujundusel ning uute toodete väljatöötamisega tegelevad insenerid ja konstruktorid. Üksikutes ettevõtetes lahendavad tootearendusega tegelevad osakonnad või grupid ka pakendidisainiga seonduvaid küsimusi, töötades välja oma visioonid, kuid lõplikud lahendused tellitakse reklaamiagentuuridelt või disainibüroodelt. Ettevõtete küsitlusest võib järeldada, et tootedisaini nõudlus on suures osas veel välja kujunemata, samas on ettevõtjad harjunud kasutama graafilist ja veebidisaini. Terviklike disainilahenduste kasutamine on vähe levinud, osa Eesti tootjaid on skeptilised disainerite töö ning nende poolt loodava lisandväärtuse suhtes ning ei näe vajadust kasutada disaini kui ettevõtte edukuse strateegilist vahendit. Samas on tootedisaini potentsiaalne turg suur, sest hõlmab kogu töötlevat tööstust.

Töötlev tööstus, mis koondab 20 tööstusharu, on tähtsuselt teiseks majanduse tegevusalaks Eestis, moodustades 15,3% 2007. aasta SKP-st (2008. a 14,9%). Toodangu mahu poolest on olulisemateks harudeks puidutöötlemine ja puittoodete tootmine (osatähtsus 16% töötleva tööstuse toodangust) ning toiduainetetööstus (15%). Disainerite huviorbiidis olevate harude osakaalud olid oluliselt väiksemad, nii hõlmas kogu töötleva tööstuse tootmismahust mööblitööstus 5%, tekstiilitootmine 4%, kokku rõivatootmine ning karusnaha töötlemine ja värvimine 2%.

Töötleva tööstuse tootmismaht kasvas 2007. aastal 15% 2006. aastaga võrreldes, peaaegu sama palju suurem (14,6%) oli ka müügi- ja teenusmaht. Disaini seisukohalt tähtsad harud arenesid märksa aeglasemas tempos: mööblitootmine suurenes 2007. aastal 4% 2006. aastaga võrreldes, tekstiilitootmine kasvas aastaga 2,5% ning rõiva- ja karusnahatööstuse toodangu maht ei ole oluliselt muutunud.

Kui varasematel aastatel oli Eesti töötlevale tööstusele iseloomulik kõrge allhanke tase, siis analüüsitaval perioodil, seoses tööjõu kallinemisega, huvi Eesti kui allhankemaa vastu vähenes. Samal ajal analoogselt teiste riikidega on ka Eestis toimunud globaliseerumine kontsernide kaudu. Alates 2005. aastast kogub Statistikaamet andmeid Eestis tegutsevate ettevõtete gruppide (sh ka kontsernide) kohta ning nende andmete kohaselt kuulus 2006. aastal kontserni iga kuues tööstusettevõtte. Kontsernid on suured tööandjad ning tööstuses leidsid töökoha kontsernides

rohkem kui pooled töötajad, kusjuures kolmandik nendest oli hõivatud väliskapitalil põhinevates kontsernides. Eeltoodust võib järeldada, et väliskontsernid on Eesti tööstuse tähtsaks osaks.

Vaatamata sellele, et Eesti riik on soodustanud välisinvesteeringuid, kasvasid 2006. aastal väliskontsernid aeglasemalt Eesti kontsernidega võrreldes. Eestis tegutsevad 50 riigi kontserni tütarettevõtted, kusjuures valdav osa nendest (88%) olid Euroopa päritoluga.

Seega on väliskontsernidel suur positiivne mõju Eesti majanduse arengule, kuid samas võib öelda, et nende kasv pidurdab Eesti tootedisaini arengut. Läbiviidud küsitlusest selgus, et suuremas osas ettevõtetes, kes kuuluvad väliskontsernidesse, ei kasutata Eesti disainerite teenuseid, vaid tooteid valmistatakse välismaa disaineritelt tellitud kavandite järgi. Samas on üksikuid ettevõtteid, kus omanikud ei määra disaini, vaid tootjad teevad koostööd Eesti disaineritega. Osa küsitletud ettevõtetest täidab disaini mittevajavaid lihtsaid tellimusi. Samas selgus, et mõned firmad on loobunud disainerite teenustest, sest nende arvates ei kompenseeri tulemus originaaltoodete tootmise kulusid.

### 5.2.2. Avaliku sektori huvid

Avaliku sektori nõudlus disainerite loomingule on üldiselt vähene, väljendudes peamiselt nõudlusena graafilisele ja veebidisainile. Käesoleval ajal on küll avaliku sektori tähtsaks ülesandeks pealinnas ettevalmistamine 2011. aastaks kui Tallinn kuulutatakse Euroopa Kultuuripealinnaks. Seoses sellega teevad tihedat koostööd SA Tallinn 2011 ja Eesti Disainerite Liit. Välja on kuulutatud konkurss "Eetiline Suveniir", mis annab võimaluse disaineritel ja kunstnikel välja mõelda keskkonnasõbralikke suveniire, kusjuures nende valmistamisel peab kasutama kohalikku materjali ja tööjõudu. Teiseks kahe organisatsiooni koostööprojektiks on linnaruumi disainimine inimsõbralikumaks, mille käigus peaksid lisanduma turistidele kättesaadav võõrkeelne informatsioon (tänavasildid), ratastoolide teed jne.

Antud hetkel näitab avaliku sektori huvi disaini vastu see, et festival Arts&Lights in Tallinn ja Disainiöö on valitud "Tallinn – Euroopa kultuuripealinn 2011" projektidest osalema kultuuripealinnas programmis.

Kuna riik on huvitatud edasisest majandusarengust, siis on väga tähtis soodustada ettevõtete suuremaid kulutusi teadus- ja arendustegevusele ning innovatsioonile, mis tooks kaasa Eesti ettevõtete konkurentsivõime paranemise. Arvestades seda, et tootearenduse oluliseks lüliks on disain, siis tähendaks teadus- ja arendustegevuse soodustamine ka disaini valdkonna edasist arengut.

## 5.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA

### 5.3.1. Finantseerimine

Põhiliseks finantseerimisallikaks on tulu ettevõtete äritegevusest, kuid valdkonna arendamisesse panustab mõningal määral ka riik, toetades disainerite koolitusi, näituste korraldamist Eestis ja välisriikides.

*Eesti Kultuurkapitali* eraldisi puhtalt disaini valdkonnale on praktiliselt võimatu välja tuua, samas moodustavad nad mingi osa eraldistest kujutavale ja rakenduskunstile ning arhitektuurile. Sihtkapitali tähtsaimaks ülesandeks disaini osas on Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogude järjepidev täiendamine, millele 2007. aastal kulutati üks miljon krooni. Eesti Kultuurkapital toetab ka firmade ja üksikute disainerite osalemist välismessidel, näituste korraldamist ning maailmatasemel kataloogide väljaandmist ja tõlkimist. Eesti Kultuurkapital on rahastanud ka Eesti Disainikeskust.

*Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus* on loodud 2000. aastal, kelle eesmärgiks on ettevõtluse- ja regionaalpoliitika edendamine Eestis ning on riikliku ettevõtluse tugisüsteemi üks suuremaid institutsioone, pakkudes ettevõtjatele, teadusasutustele, avalikule ja kolmandale sektorile rahalisi toetusi, nõustamist, koostöövõimalusi ja koolitust. Sihtasutus on rahastanud Eesti Disainikeskust ja ka erinevaid programme, mis on seotud loomemajandusega, näiteks 2009. aastal on toetatud programmi: “Arendustöötajate kaasamise toetus: tootmisdisain ja protsessid”, mille eelarve ulatus 1453 tuh kroonini, sh toetuse summa oli 726,3 tuh krooni. 2008. aastal käivitus koolitusprojekt “Design Management”, seda projekti toetas EAS summas 465 tuh krooni.

### 5.3.2. Organiseeritus

*Eesti Disainerite Liit* (EDL) asutati 1988. aastal ning see on Eesti disainereid liitev ja esindav ühendus. Täna kuulub organisatsiooni üle 100 spetsialisti toote-, mööbli, moe-, tekstiili- ja graafilise disaini vallast. EDL töötab disainiteadlikkuse edendamise nimel ning teeb ühiskonnas aktiivset selgitustööd disaini tulemuslikkusest. Traditsiooniliselt toimub sügiseti Tallinnas kultuurifestivali Arts&Lights in Tallinn raames üritus Disainiöö, mille korraldajaks on Eesti Disainerite Liit koostöös MTÜ-ga Disainiöö. Festivali fookus on disainil ja säästlikul eluviisil. 2009. aastal toimub IV Disainiöö. Liidu algatusel koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga käivitus projekt disainipoliitika väljatöötamiseks ja rakendamiseks Eestis.

*Eesti Disainikeskuse* asutasid 21. aprillil 2008. aastal Eesti Kunstiakadeemia, Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Disainerite Liit ja Eesti Disaini Instituut. Keskuse eesmärgiks on arendada eesti disaini läbi erinevate tegevuste ja tutvustada disaini rakendamisest tulenevaid võimalusi laiemale avalikkusele, tudengitele, ettevõtjatele, ametnikele ja riigijuhtidele.

*Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum.* Tarbekunstimuuseum avati 18. juulil 1980. aastal Eesti Riikliku Kunstimuuseumi filiaalina, 2004. aasta 1. veebruaril sai Tarbekunstimuuseumist Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, mis tegutseb iseseisva riigimuuseumina Kultuuriministeeriumi haldusalas. Disainikogu loomist alustati 2000. aastal ning nüüdseks on see kõige väärtuslikum ja ülevaatlikum Eesti professionaalse unikaalse tarbekunsti ja suures osas tootedisaini kogu. Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogu on kujunenud riiklike ostude ja annetuste alusel.

### **5.3.3. Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega**

Disaini valdkond on seotud peaaegu kõikide tegevusaladega. Haridussüsteemis koolitatakse spetsialiste disaini alal. Disaini eriala saab omandada Eesti Kunstiakadeemias ja ka erinevates kunstikoolides. Disain kui loomemajanduse osa on seotud seadusandlusega läbi autoriõiguse ja disainilahenduste kaitse. On loodud disaini tugistruktuurid, nagu Eesti Disainikeskus, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, Eesti Disainerite Liit.

Tootedisain on otseselt seotud erinevate tööstusharudega. Eestis kasutatakse tootedisainereid peamiselt rõiva-, mööbli- ja plasttoodete tootmises (vannid). Paljud tööstusharud vajavad pakendidisaini, mis suures osas tellitakse sisse disainibüroodelt või reklaamiagentuuridelt, kuid üksikud toiduainete ja jookide tööstuse ettevõtted on palganud tööle just pakendiga tegelevaid disainereid. Disain on tihedalt seotud reklaamivaldkonnaga, mida saab vaadelda kui disaini üht osa ja vastupidi. Disainereid kasutatakse seega laialt reklaaminduses, sealjuures disainibüroode ja reklaamiagentuuride tegevus suures osas kattub ja seda eelkõige graafilise disaini teenuse turul.

Disainimist kui tegevust võib leida kõigi loomemajanduse sektorite juures: teater vajab kostüümidisainereid, muusika valdkond visuaalse identiteedi väljatöötamiseks, trükindus küljendamises/ kujundamises, arhitektuur sisearhitektide näol jne.

Disainerite teenust kasutatakse ka jaekaubanduses, infotehnoloogias ning muudes teenindustarvades (kiiresti arenev teenuseliik on teenuse disain).

## 5.4. HARIDUS

Alates 2000. aastast kuni 2008. aastani pakkus Eestis disainialast haridust 12 kõrg- ja kutsekooli (vt tabel 5.3), mis jagunevad avalik-õiguslikeks kõrgkoolideks, erakoolideks ja riigikoolideks (kutseharidus). Aastatel 2000-2008 sai disainialase hariduse 1275 inimest, sh kõrghariduse 978 ning kutsehariduse 297 inimest. Veebidisaineritel on võimalus omandada ka arvutialast haridust. 2009. aasta sügisest käivitub Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis uus magistriõppe programm, mille eesmärgiks on ette valmistada spetsialiste teenuse disaini alal.

Ekspertide hinnangul on Eesti disainialane kvaliteetne koolitus koondunud Eesti Kunstiakadeemiasse (EKA) – vaid EKA lõpetanud inimene võib end ekspertide hinnangul disaineriks nimetada. Aastatel 2000-2008 on selles õppeasutuses omandanud disainialase kõrghariduse 567 inimest. Disaini teaduskonnas on koondatud 7 eriala: graafiline disain, ehte- ja sepakunst (asutatud 1924. aastal), keraamika, klaasikunst, moedisain, nahakunst, tekstiilidisain ja tootedisain. Samas toovad eksperdid välja, et EKA disainialane koolitus on olnud pigem kunstikeskne, mis on ühe põhjusena kaasa toonud disainerite vähesed teadmised üldainetes, sh majandusteaduses. Ka ettevõtjate arvates on disainereil lisaks heale kunstialasele ettevalmistusele vaja üldteadmisi tootmisprotsessist ja ettevõtlusest.

Tabel 5.3. Disainiõppe diplomiga lõpetanud inimeste arv Eesti kõrgharidus- ja kutseõppeasutustes 2000-2008

Õppeasutuse nimi	2000- 2004 Kokku	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2000- 2008 Kokku
<i>Õppekava rühma nimetus: DISAIN</i>						
<b>KOKKU LÕPETAJATE ARV</b>	543	150	212	155	215	1275
<b>KÕRGHARIDUSE ÕPPEASUTUSTES</b>	425	94	160	124	175	978
Eesti Kunstiakadeemia	313	74	77	46	57	567
Disaini Kõrgem Kool	8	17	3	-	20	48
Tartu Kõrgem Kunstikool	51	-	26	21	28	126
Euroülikool	17	-	38	36	34	125
Rakenduskunsti Kõrgem Erakool	1	3	1	-	-	5
Mainori Kõrgkool	-	-	15	21	36	72
Rahvusvaheline Sotsiaalteaduste Rakenduslik Kõrgkool LEX <sup>2</sup>	35	-	-	-	-	35
<b>KUTSEÕPPEASUTUSTES</b>	118	56	52	31	40	297
Tartu Kunstikool	31	-	10	17	11	69
Kuressaare Ametikool	60	28	23	14	22	147
R-Stamp Kool	26	26	16	-	-	68
Rakenduskunsti Erakool	1	2	3	-	7	13

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

## **5.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED**

### **Tugevused**

- Arenev disainikoolkond
- Eesti disaini suhteliselt hea maine (ka tänu disainipoliitika aluste loomisele)
- Hästi töötav rahvusvaheline võrgustik, mis aitab eesti disaini edendusele kaasa
- Tootedisaini jaoks tootmiskogemus

### **Nõrkused**

- Disainerid ei taha ja ei oska oma teenust ja tooteid müüa
- Nõrk sidusus disainiteenuse pakkujate vahel, suurte projektide nimel ei suudeta koostööd teha
- Ettevõtted ei tunne vajadust disaini järele, puudub arusaam disaini strateegilisest rollist ja disaini korraldusest

### **Arenguvõimalused**

- Disainerite jätkukoolitamine
- Tutvumine uute materjalide ja tehnoloogiatega
- Loomisel olev loomeinkubaator, mis aitab kaasa valdkondadevahelise sünergia tekkele ning arendada uusi projekte ja tooteid
- Riiklikud tootearenduse toetusprogrammid
- Majanduskriis loob vajaduse oma (Eesti) toodete/ teenuste järele

### **Takistused**

- Hinnapõhiste riigihangete korraldamine, mis ei soosi eesti disaini
- Riigi passiivsus disainipoliitika elluviimisel
- Osaline hoiak ettevõtluses, et disaineri kaasamine tootmisse on pigem kulu kui tulu
- Tootjate madal riskivalmidus

---

<sup>2</sup> Alates 2004. aasta oktoobrist suletud.

## 5.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS

Eesti disaini arenguprognosis tuleneb intervjuudest valdkonna ekspertidega ja ettevõtjatega. Kokkuvõtvalt võib välja tuua kaks (peamist) võimalikku arengusuunda:

- Eesti disaini ellujäämise tingimuseks on ekspordi areng, mis omakorda toetab kohalikku turgu. Samas, et teha suuremaid projekte välisriikidele, peaks disainifirmad koostööd tegema. Vajalik on ekspordi toetus riigi poolt.
- Organisatsioonide loomine, kes ostaksid autoridisainile spetsialiseerunud disaineritelt toote kasutamisoiguse ja tegeleksid tootmise, kvaliteedi kontrolli, müügi ja turundusega ning omaksid esindusi välisriikides, sest eesti disain on konkurentsivõimeline, aga sellele väljundi ning müügikanalite leidmine on probleemne.

Nii ettevõtjad kui eksperdid peavad üheks Eesti tööstuse eduka arenduse teguriks disainerite kaasamist uute toodete loomisprotsessi. Müügiedu tagavaks faktoriks on haritud ja andekas meeskond. Oodatavalt areneb ka teenuse disain.

## 5.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD

Avaldame tänu töö valmimisele kaasa aidanud ekspertidele ja töötleva tööstuse ettevõtete (vt lisa 5.2) esindajatele.

Disaini valdkonna töö on läbi arutatud 14. aprillil 2009 toimunud ümarlaul.

Nimi	Organisatsioon	Osalemine ümarlaul
Ruth-Helene Melioranski	Eesti Disainikeskus	*
Kalle Toompere	Kujundusgraafikute Liit	*
Martin Pärn	Knok (OÜ Kompressor)	*
Kristjan Jagomägi	DF Ltd.	*
Ilona Gurjanova	Eesti Disainerite Liit	*
Leili Leit	EKA Disainiteaduskond	
Merike Alber	Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseum	
Pille-Triin Männik	SA Tallinn 2011	
EKI partneritest osales:		
Külliki Tafel Viia	Tallinna Ülikool	*
EKI töögrupist osalesid:		
Kiira Martens	Eesti Konjunkturiinstituut	*
Liina Ernits	Eesti Konjunkturiinstituut	*
Evelin Ahermaa	Eesti Konjunkturiinstituut	*



## Disaini valdkonna tegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi

### 74101 Disainerite tegevus

- 3-mõõtmeliste mudelite loomine
- graafiliste kujundajate teenused
- pakendi disaini teenused
- sisekujundajate tegevus
- siseruumide dekoreerimine, k.a vaateakende kaunistamine, müügilettide laudade dekoreerimine
- tekstiiltoodete, rõivaste, jalatsite, väärisesemete, mööbli ja muude sisekujunduselementide ning muude moekaupade disain, samuti ka muude isiklike või kodukaupade disain
- tööstusdisain, st toodete disaini ja spetsifikatsiooni loomine ja arendamine, mis optimeeriks kasutamist, väärtust ja välimust, mis sisaldab materjalide mehhanismide kuju, värvi ja pinnaviimistluse muutmist, võttes arvesse inimeste omadusi, vajadusi, ohutust, turunõudlust jaotamisel, kasutamisel jne

## Küsitletud töötleva tööstuse ettevõtete nimistu

### Haapsalu

- PVMP-EX OÜ

### Keila

- Ensto Elekter AS
- Hansa Leather OÜ

### Pärnu

- Viisnurk AS
- Wendre AS

### Räpina

- Räpina Paberivabrik AS

### Tallinn

- A&G AS
- Aquator OÜ
- ARS Portselan OÜ
- ARS Vasetööd OÜ
- Baltika AS/ Baltika Grupp
- Bastion AS
- Calisto Varahaldur OÜ
- Estonia Klaverivabrik AS
- Halju Kullassepad OÜ
- Helina Tilk OÜ
- Henrietta AS
- JUVEEL OÜ
- Klementi AS
- Lenne OÜ
- Linette AS
- Liviko AS
- Marat AS
- Marmiton AS
- Norrison OÜ
- PROFLINE AS
- RKE Metall OÜ
- Standard AS
- Suva AS
- Tallinna Keraamikatehas AS
- Teaspon AS
- Tere AS

### Tartu

- Estiko Plastar AS
- Ilves-Extra AS
- Samelin AS
- Sangar AS
- Tarmeko Pehmemööbel OÜ

Võru

- ABRIS AS

Harjumaa

- Balteco AS
- Kalev Chocolate Factory AS
- Printtare AS
- T&T Mang AS
- Neliruum OÜ (endine 4ROOM OÜ)

Jõgevamaa

- ARS Metallitöö OÜ
- Põtsamaa Felix AS

Järvamaa

- Viking Window AS

Lääne-Virumaa

- Bellus Furniture OÜ

Raplamaa

- Balteco Mööbel OÜ
- O-I Production Estonia AS (endine Järvakandi Klaas AS)

Viljandimaa

- Toom Tekstiil AS